

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра «Економіка і фінанси»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ» – 6.030601 ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ**

18/69-2011-00

Горлівка – 2012

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ІНСТИТУТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор АДІ ДВНЗ «ДонНТУ»
М. М. Чальцев

Кафедра «Економіка і фінанси»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ ЕКОНОМІКА
ПІДПРИЄМСТВА”
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МЕНЕДЖМЕНТ
ОРГАНІЗАЦІЙ» - 6.030601 ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ**

18/69-2012-11

«РЕКОМЕНДОВАНО»
Навчально-методична комісія
факультету «Економіка і управ-
ління»
Протокол №
від « » 2011р.

«РЕКОМЕНДОВАНО»
Кафедра
«Економіка і фінанси»
Протокол №
від « » 2011р

УДК 338 (071)

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ» [Електронний ресурс] / укладач: О. І. Полуянова. – Електрон. дані – Горлівка: ДВНЗ «ДонНТУ» АДІ, 2013. – 1 електрон. опт. диск (CD-R); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 RAM; WINDOWS 98/2000/NT/XP; MS Word 2000. – Назва з титул. екрану.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план та програму вивчення дисципліни «Економіка підприємства», теми практичних занять, теми лабораторних занять, пропозиції по самостійної роботи студента, засоби проведення поточного та підсумкового контролю, критерії оцінки знань студентів, екзаменаційні питання, а також список рекомендованої літератури.

Укладач:

Полуянова О. І., к.е.н., доц.

Відповідальний за випуск:

Полуянова О. І., к.е.н., доц.
каф. «Економіка і фінанси»

Рецензент:

Коверга С. В., к.е.н., доц.
каф. «Менеджмент організацій»

© Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Автомобільно-дорожній інститут, 2013

ЗМІСТ

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	4
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА».....	5
ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	6
Тема 1 Підприємство в сучасній системі господарювання.....	6
Тема 2 Основні фонди та виробнича потужність підприємства	7
Тема 3 Оборотні кошти підприємства (організації).....	8
Тема 4 Кадри (персонал) та продуктивність праці.	9
Тема 5 Нематеріальні ресурси та активи.....	10
Тема 6 Інвестиційні ресурси. Інноваційні процеси.....	11
Тема 7 Оплата праці.....	13
Тема 8 Валові витрати. Кошторис витрат. Калькулювання собівартості продукції	14
Тема 9 Цінова політика фірми.....	15
Тема 10 Фінансово-економічні результати та ефективність виробництва... ..	16
Тема 11 Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства	17
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	18
ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ.....	18
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА	19
ЗАСОБИ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ..	19
КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	19
ПЕРЕЛІК ТЕСТІВ ДО 1 МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	20
ПЕРЕЛІК ТЕСТІВ ДО 2 МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	24
ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ	29
ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО - МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	32
ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ.....	33
ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА	33

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни – формування у студентів теоретичних знань, практичних навичок, світогляду, необхідних для економічного обґрунтування господарських рішень на рівні підприємства та достатніх для ефективного ведення господарської діяльності підприємства.

Предметом вивчення курсу «Економіка підприємства» є сутність самого підприємства як суб'єкта господарювання, ресурси підприємства (персонал, основні виробничі фонди, оборотні кошти, нематеріальні ресурси та активи, інвестиції) і шляхи поліпшення їхнього використання, а також технічна база та організація виробництва.

Вивчення курсу повинне сприяти формуванню у студентів бачення щодо визначення цілей створення та функціонування підприємства, цілей і напрямків його діяльності, одержанню знань з питань правових основ господарювання підприємства, а також виробленню нового типу економічного мислення, навичок самостійної роботи з законодавчими актами, нормативною та довідковою літературою.

Основні завдання вивчення курсу – ознайомлення студентів з основами ринкової економіки підприємства, методами раціонального використання ресурсів та управління підприємством з ціллю одержання максимального прибутку або досягнення соціального ефекту.

Після вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- економічні основи, а саме: фактори функціонування та розвитку підприємства; закономірності виробничих процесів; особливості реалізації економічних відносин та інше;
- методи оцінки витрат та результатів господарської діяльності;
- способи впливу факторів, які забезпечують ефективне господарювання;
- законодавчі, правові та нормативні основи господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Вміти на практиці застосовувати:

- навички аналітичної роботи;
- прийоми здійснення необхідних розрахунків;
- техніку обґрунтування рішень;
- способи реалізації мотиваційного впливу факторів.

Попереднє вивчаються наступні дисципліни: організація виробництва; інвестування; трудове право; мікроекономіка та інші.

Послідовно вивчаються наступні дисципліни: фінанси підприємств; управління персоналом; основи підприємництва, планування діяльності, економіка праці та інші.

**НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»**

№	Назва теми
1	Підприємство в сучасній системі господарювання
2	Основні фонди та виробнича потужність підприємства
3	Оборотні кошти підприємства (організації)
4	Кадри (персонал) та продуктивність праці
5	Нематеріальні ресурси та активи
6	Інвестиційні ресурси. Інноваційні процеси
7	Оплата праці
8	Валові витрати. Кошторис витрат. Калькулювання собівартості продукції
9	Цінова політика фірми
10	Фінансово-економічні результати та ефективність виробництва
11	Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1 Підприємство в сучасній системі господарювання

1.1 Поняття підприємства, фірми. Їхні визначальні риси. Ціль та напрямки діяльності підприємства. Ознаки, які властиві підприємству: організаційна єдність; відособлене майно; майнова відповідальність; системна єдність засобів виробництва; оперативно-господарська та економічна самостійність; наявність ідентифікаційних ознак. Поняття представництва, філії.

Напрямки діяльності підприємства. Вивчення ринку товарів. Інноваційна діяльність. Виробнича діяльність. Комерційна діяльність. Післяпродажний сервіс. Економічна діяльність. Соціальна діяльність.

Реєстрація підприємства. Документи, які необхідні для здійснення реєстрації. Перереєстрація суб'єкта господарювання. Скасування державної реєстрації. Реорганізація (злиття, приєднання, розподіл, перетворення) та ліквідація підприємства.

1.2 Правові основи функціонування підприємства. Господарське законодавство. Податкове законодавство. Інвестиційне законодавство. Митне законодавство. Валютне законодавство. Засновницькі документи суб'єкта господарювання. Установчий договір. Статут підприємства.

1.3 Класифікація підприємств згідно з наступними ознаками:

мета та характер діяльності;

форма власності;

національна належність капіталу;

правовий статус і форма господарювання;

функціонально-галузевий вид діяльності;

технологічна та територіальна цілісність і ступінь підпорядкування;

розмір за кількістю працівників та обсягом реалізації.

1.4 Добровільні об'єднання підприємств. Асоціації. Корпорації. Консорціуми. Концерни. Картелі. Синдикати. Трести. Холдинги (холдингові компанії). Фінансові групи.

Інституційні об'єднання підприємств. Виробничі, науково-виробничі (науково-технічні), виробничо-торгівельні та інші подібні об'єднання (комплекси, центри).

1.5 Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій. Поняття та структура ринку. Методи класифікації ринку: за характером об'єкта товарообміну; стосовно суб'єкта ринкових відносин; за географічною ознакою; за характером продажу; за галузевою ознакою.

Інфраструктура ринка. Кредитна система, система біржової торгівлі, сукупність самостійних підприємств (оптової та роздрібною торгівлі). Типи ринків. Принципи поведінки підприємств на ринку.

1.6 Підприємництво як сучасна форма господарювання. Поняття підп-

приємництва. Суб'єкти господарювання. Види підприємництва: виробниче; комерційне; фінансове; посередницьке; страхове.

Принципи підприємницької діяльності. Організаційні форми підприємництва: індивідуальна; колективна. Діяльність іноземних підприємців в Україні. Припинення підприємницької діяльності. Напрямки підтримки малого підприємництва.

1.7 Сутність і функції процесу управління. Компоненти системи управління. Функціональні підсистеми: стратегічне й поточне управління підприємством; планування; управління персоналом; управління виробництвом; управління маркетингом; управління фінансами; управління інвестиціями. Їх завдання.

Основні функції процесу управління: планування, організація, мотивація, контроль.

Методи управління діяльністю підприємств: економічні; соціально-психологічні; організаційні.

1.8 Механістична та органічна організаційна структура управління підприємствами.

Лінійна структура управління. Функціональна структура. Лінійно-функціональна структура. Лінійно-штабна структура. «Продуктова» структура управління. Іноваційно-виробнича структура. Проектна структура. Матрична структура. Дівізійна структура управління.

Література [2; 3; 4; 5; 6; 9; 13; 14; 15; 16; 19]

Тема 2 Основні фонди та виробнича потужність підприємства

2.1 Економічна сутність виробничих фондів підприємства. Поняття основних та оборотних фондів. Їх структура.

2.2 Класифікація основних фондів підприємства: за призначенням; за характером використання; за принципом приналежності; за відношенням к процесу виробництва; за ступенем участі в процесі виробництва; за строками служби; за нормами амортизації.

Показники структури основних фондів.

2.3 Облік та оцінка основних фондів підприємства. Первісна, відновлена, повна, залишкова, ліквідаційна, балансова вартість основних фондів підприємства.

2.4 Знос та відтворення основних фондів. Види зносу. Визначення фізичного зносу за обсягом робіт та за строком служби. Моральний знос. Частковий, повний моральний знос. Прихована форма морального зносу.

Просте та розширене відтворення основних фондів. Заміна застарілої техніки та капітальний ремонт устаткування, нове будівництво, реконструкція, модернізація, технічне переозброєння діючих підприємств.

2.5 Амортизація основних фондів. Поняття норми амортизації.

Методи нарахування амортизації у бухгалтерському обліку: прямолінійний; метод зменшення залишкової вартості (процентний); прискорений; кумулятивний; виробничий; податковий.

Методи нарахування амортизації в податковому обліку. Виділення груп основних фондів з ціллю визначення сум амортизаційних відрахувань.

Витрати, які підлягають амортизації. Витрати, які не підлягають амортизації.

2.6 Показники використання основних фондів:

- екстенсивного використання основних виробничих фондів (коефіцієнт екстенсивного використання (завантаження) устаткування, коефіцієнт змінності роботи устаткування, коефіцієнт завантаження устаткування);
- інтенсивного використання основних фондів (коефіцієнт інтенсивного використання устаткування);
- інтегрального використання основних фондів (коефіцієнт інтегрального використання устаткування);
- узагальнюючі (фондовіддача, фондоозброєність, фондоємність, рентабельність основних фондів).

Шляхи поліпшення використання основних фондів екстенсивного та інтенсивного характеру.

2.7 Поняття виробничої потужності підприємства. Пропускна здатність.

Вхідна, вихідна, проектна та середньорічна виробнича потужність. Розрахунок балансу завантаження за групами однотипного устаткування.

Коефіцієнт змінності, коефіцієнт супряженості.

Література [2; 3; 4; 5; 6; 9; 10; 13; 17]

Тема 3 Оборотні кошти підприємства (організації)

3.1 Загальна характеристика, склад, класифікація оборотних коштів. Джерела їхнього формування.

Поняття, стадії кругообігу оборотних коштів. Поняття оборотних виробничих фондів та фондів обігу.

Склад оборотних фондів: виробничі запаси; незавершене виробництво та напівфабрикати власного виготовлення; витрати майбутніх періодів.

Склад фондів обігу: готова продукція на складах підприємства, що очікує реалізації; продукція відвантажена, що знаходиться в шляху до покупця; грошові кошти підприємства; грошові кошти, що знаходяться в незакінчених розрахунках (зокрема, дебіторська заборгованість).

Структура оборотних коштів.

Класифікація оборотних коштів:

- за місцем і роллю в процесі виробництва;

- за джерелами формування;
- за принципами організації.

Види джерел формування оборотних коштів: власні й залучені.

Поняття кредиторської заборгованості.

3.2 Нормування оборотних коштів підприємства. Поняття норми та нормативу оборотних коштів.

Методи планування потреби в оборотних коштах: аналітичний, коефіцієнтний і метод прямого рахунку.

Етапи робіт визначення потреби в оборотних коштах:

- розробка норм запасу за окремими видами товарно-матеріальних цінностей усіх елементів нормованих оборотних коштів, виражених у днях запасу, відсотках;
- розрахунок середньоденної витрати даного виду матеріальних цінностей на основі витрат згідно з кошторисом витрат на виробництво;
- визначення нормативу власних оборотних коштів у грошовому виразі.

Визначення сукупної потреби в оборотних коштах підприємства.

3.2.1 Нормування оборотних коштів у виробничих запасах. Поточний, страховий, транспортний, технологічний, підготовчий запас.

3.2.2 Нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві й витратах майбутніх періодів. Коефіцієнт наростання витрат у виробництві при рівномірному та нерівномірному наростанні витрат.

3.2.5 Норматив на запасні частини.

3.2.6 Норматив оборотних коштів у запасах малоцінних і швидкозношувальних предметів.

3.2.7 Норматив оборотних коштів в залишках готової продукції.

3.3 Ефективність використання оборотних коштів підприємства. Система економічних показників:

- коефіцієнт оборотності або кількість оборотів за рік;
- тривалість одного обороту;
- коефіцієнт завантаження;
- матеріалоємність;
- матеріаловіддача;
- показники ефективності використання оборотних коштів.

Комплексна переробка сировини. Вторинні матеріальні ресурси. Відходи виробництва. Відходи споживання.

Література [2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 13; 15]

Тема 4 Кадри (персонал) та продуктивність праці

4.1 Поняття, класифікація і структура кадрів підприємства. Поняття персоналу та трудових ресурсів.

Структура персоналу. Промислово-виробничий персонал. Непромисловий персонал підприємства. Робітники та службовці. Основні та допоміжні робітники. Керівники, фахівці та службовці.

Класифікація персоналу за професіями, спеціальностями, рівнем кваліфікації.

4.2 Продуктивність праці й методи її виміру. Поняття продуктивності праці.

Поняття виробітку. Натуральні, вартісні й трудові показники оцінки виробітку. Розрахунок цих показників. Визначення годинного, денного, місячного та річного виробітку.

Поняття трудомісткості. Технологічна трудомісткість, трудомісткість обслуговування виробництва, виробнича трудомісткість, трудомісткість управління виробництвом, повна трудомісткість.

Нормативна, фактична і планова трудомісткість.

4.3 Визначення чисельності окремих категорій працівників. Норма чисельності. Облікова чисельність. Явочний склад. Середньооблікова чисельність.

Календарний та номінальний фонд часу. Корисний або ефективний фонд часу.

Визначення потреби у персоналі на підприємстві (основних робітників-відрядників, допоміжних працівників, обслуговуючого персоналу, службовців, керівників). Основні методи розрахунку кількісної потреби в персоналі: за трудомісткістю виробничої програми, за нормами виробітку, за нормами обслуговування, за робочими місцями.

Визначення тривалості робочого часу у плановому періоді. Розрахунок бюджету робочого часу.

4.4 Сучасна система управління персоналом. Поняття системи управління персоналом. Її функціональні підсистеми. Зовнішні й внутрішні джерела набору кадрів.

4.5 Показники стабільності й складу персоналу.

Коефіцієнт обороту за прийомом персоналу. Коефіцієнт обороту за звільненням персоналу або коефіцієнт плинності. Коефіцієнт стабільності персоналу. Коефіцієнт невиходів працівників на роботу. Співвідношення чисельності основних і допоміжних робітників.

Література [2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 12; 13; 15]

Тема 5 Нематеріальні ресурси та активи

5.1 Нематеріальні ресурси. Поняття нематеріальних ресурсів та інтелектуальної власності. Склад об'єктів інтелектуальної власності:

- об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів та послуг, фірмове найменування, вказівки

походження товарів, тощо);

- об'єкти, що охороняються авторськими й спільними правами (розробки в галузі науки, літератури й культури; комп'ютерні програми, бази даних, топологія інтегральних мікросхем, тощо);
- інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності (раціоналізаторські пропозиції, «ноу-хау», комерційні таємниці).

Критерії визначення патентоспроможності винаходу: новизна винаходу; наявність винахідницького рівня; промислова придатність винаходу.

Несумлінна конкуренція. Дії, пов'язані з нею.

Суміжні права.

5.2 Нематеріальні активи. Поняття та склад нематеріальних активів.

Права, що з'являються як наслідок реалізації права власності на саме підприємство (патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, свідчення на знаки для товарів і послуг, найменування місця походження товару, фірмове найменування).

Права, що виникають унаслідок володіння підприємством об'єктами авторського права (досягнення науки, літератури, мистецтва, комп'ютерні програми, бази даних, топології інтегральних мікросхем) і суміжних прав (права виконавців, виробників фонограм і організацій віщання).

Права на використання створених на підприємстві нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності (раціоналізаторських пропозицій, «ноу-хау», комерційних таємниць, тощо).

Права на користування земельними ділянками і природними ресурсами.

Монопольні права та привілеї на використання найрідших ресурсів, включаючи ліцензії на здійснення визначених видів діяльності.

Організаційні витрати на створення підприємства.

Права, що з'являються внаслідок ув'язнених підприємством з іншими організаціями ліцензійних угод на використання об'єктів інтелектуальної власності.

Правова охорона нематеріальних активів (патент, свідчення, ліцензія). Франчайзинг.

Література [4; 6; 9; 13; 15]

Тема 6 Інвестиційні ресурси. Інноваційні процеси

6.1 Поняття, склад і структура інвестицій.

Класифікація інвестицій. Фінансові інвестиції. Реальні інвестиції. Прямі та непрямі інвестиції. Короткострокові та довгострокові інвестиції. Приватні, державні, іноземні та загальні інвестиції. Внутрішні та зовнішні інвестиції.

6.2 Характеристика капітальних вкладень підприємства (валові та чис-

ті). Елементно-технологічна структура капітальних вкладень.

6.3 Визначення необхідного обсягу виробничих інвестицій. Розрахунки обсягу потрібних виробничих інвестицій з урахуванням економічної ситуації на ринку та підприємстві. Варіанти можливих економічних ситуацій, що мають враховуватися у процесі визначення необхідного обсягу інвестицій. Обґрунтування конкретних джерел фінансування капітальних вкладень та обчислення необхідного їх обсягу відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку та підприємстві.

Перебудова техніко-технологічної бази виробництва.

Джерела фінансування виробничих інвестицій.

6.4 Оцінка ефективності виробничих інвестицій.

Основні базові принципи оцінки ефективності капіталовкладень:

- зіставлення обсягу інвестиційних засобів і сум та термінів повернення інвестованого капіталу;
- враховування основних і супутніх витрат капіталу;
- визначення грошового потоку від інвестицій;
- приведення до дійсної вартості майбутніх грошових потоків від інвестицій;
- диференційований вибір дисконтної ставки.

Обчислення дійсної вартості майбутніх грошових потоків від реалізації проектів. Обчислення чистої дійсної вартості проектів.

Показники оцінки ефективності виробничих інвестицій: індекс прибутковості, період окупності, внутрішня ставка доходу.

Визначення найбільш економічно привабливішого інвестиційного проекту.

6.5 Суттєва характеристика фінансових інвестицій та оцінка їхньої ефективності.

Цінні папери. Іменні цінні папери. Цінні папери на пред'явника.

Види цінних паперів: акції; облігації; казначейські зобов'язання України; ощадні сертифікати; векселі; приватизаційні папери.

Основні напрямки фінансових інвестицій:

- вкладення в статутний капітал загальних підприємств;
- вкладення капіталу в цінні папери ринку капіталу;
- вкладення капіталу на грошовому ринку.

Оцінка ефективності фінансових інвестицій. Визначення реальної вартості фінансового активу. Необхідна ставка доходу.

6.6 Загальна характеристика інноваційних процесів. Технічні й організаційні нововведення.

Форми інвестування інноваційної діяльності:

- державне (комунальне) інвестування;
- комерційне;
- соціальне;
- іноземне;

– загальне.

Напрямки здійснення інноваційної діяльності.

Науково-технічний прогрес (НТП). Його напрямки. Показники, які визначають рівень НТП: фондоозброєність; технічна оснащеність праці; показники руху основних фондів.

Організаційний прогрес. Тенденції організаційного прогресу. Особливості, що відрізняють його від науково-технічного прогресу.

6.7 Оцінка ефективності технічних і організаційних нововведень. Розрахунок економічного ефекту з урахуванням фактора часу. Розрахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Процедурний механізм порівняння та вибору найкращого з можливих варіантів технічних нововведень.

Література [2; 3;4; 5; 6; 9; 13; 15]

Тема 7 Оплата праці

7.1 Оплата праці: сутність, функції, державна політика.

Поняття заробітної плати. Номінальна й реальна заробітна плата.

Складові заробітної плати: основна, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні й компенсаційні виплати.

Функції оплати праці: відтворювальна, стимулююча, регулююча, соціальна. Їхня характеристика.

Регулювання оплати праці: державне регулювання; договірне регулювання; механізм визначення індивідуальної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата. Мінімальні норми й гарантії в оплаті праці. Джерела коштів на оплату праці. Системи тарифних угод на міжгалузевому, галузевому, регіональному, виробничому рівнях. Тарифна угода.

7.2 Організація оплати праці. Поняття тарифної системи. Основні елементи тарифної системи оплати праці: тарифно-кваліфікаційні довідники; тарифні сітки (тарифний розряд, тарифний коефіцієнт); тарифні ставки; схеми посадових окладів.

Розрахунок середнього розряду робітників та середнього тарифного коефіцієнту.

7.3 Форми оплати праці, що побудовані на основі тарифної системи.

Системи відрядної форми оплати праці: пряма відрядна; відрядно-преміальна; відрядно-прогресивна; непряма відрядна; акордна; колективна.

Системи погодинної форми оплати праці: пряма погодинна; погодинно-преміальна; погодинно-преміальна з нормованим завданням; система посадових окладів.

Безтарифні моделі організації оплати праці на підприємстві.

7.4 Доплати та надбавки до заробітної плати.

Доплати та надбавки, що не мають обмежень у сфері трудової діяльності.

ті; Доплати та надбавки, що застосовуються лише у визначених сферах застосування праці. Доплати, зв'язані з компенсацією працівникам додаткової роботи. Компенсаційні доплати у сферах діяльності з несприятливими умовами роботи. Доплати, зв'язані з особливостями характеру виконуваних робіт.

7.5 Планування фонду оплати праці на підприємстві.

Годинний фонд заробітної плати. Розрахунок фонду прямої заробітної плати робітників. Премії, що нараховуються за відпрацьований час. Доплати за роботу в нічний час. Доплати за керівництво бригадою. Доплати за суміщення професій, багатостаттєве обслуговування устаткування. Доплати робітником за понаднормовий час роботи і за внутрішньозмінні простої не з вини підприємства.

Денний фонд заробітної плати. Доплати за невідпрацьований час у межах робочого дня (доплати за перерви в роботі матерів, що годують, доплати за скорочений день підліткам).

Місячний фонд заробітної плати. Доплати за повні невідпрацьовані дні (чергові і додаткові відпустки, відпустки на навчання тощо).

Література [2; 3; 4; 9; 11; 13]

Тема 8 Валові витрати. Кошторис витрат. Калькулювання собівартості продукції

8.1 Поточні витрати на виробництво виробів (послуг), їхня класифікація і структура.

Класифікація операційних витрат за функціями: витрати на виробництво; адміністративні витрати (витрати управління); витрати на збут; інші операційні витрати.

Класифікація операційних витрат за економічними елементами: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні потреби; амортизаційні відрахування; інші витрати.

Класифікація операційних витрат з метою визначення фінансового результату: завершені (спожиті) і незавершені; витрати на продукцію і витрати періоду; прямі й непрямі; основні й накладні.

База для розподілу виробничих накладних витрат. Ставка розподілу накладних витрат.

Релевантні й нерелевантні витрати. Одноелементні й комплексні витрати. Постійні й перемінні витрати. Маржинальні й середні витрати. Контрольовані та неконтрольовані витрати.

Розрахунок критичного обсягу виробництва.

8.2 Калькулювання собівартості окремих виробів.

Нормативна собівартість продукції. Планова собівартість. Фактична собівартість. Кошторисна собівартість.

Цехова, виробнича й повна собівартість продукції.

Витрати, які не включаються в собівартість виготовленої продукції.

Процес розрахунку собівартості одиниці продукції. Визначення калькуляційних статей витрат. Їх зміст.

Об'єкт калькулювання. Номенклатура статей калькуляції.

Методи калькулювання повної собівартості: нормативний; параметричний; розрахунково-аналітичний.

8.3 Кошторис витрат на виробництво.

Спосіб планування собівартості продукції підприємства, який базується на використанні кошторису виробництва.

Спосіб розрахунку собівартості продукції підприємства на основі визначення суми попередньо розрахованої собівартості окремих виробів.

Спосіб розрахунку собівартості продукції підприємства на застосуванні пофакторного методу.

8.4 Шляхи зниження собівартості продукції. Фактори, які впливають на зменшення витрат:

- підвищення технічного рівня виробництва;
- удосконалення організації виробництва і праці;
- зміна структури й обсягу продукції;
- галузеві та інші фактори.

Література [2; 3; 4; 5; 8; 9; 13]

Тема 9 Цінова політика фірми

9.1 Характеристика ціни на продукцію (послуги), її види.

Внутрішні ціни: внутрішньогосподарська ціна; внутрішньофірмова ціна; трансфертна ціна. Методи формування трансфертної ціни: неконтрольована (ринкова) ціна; ціноутворення на основі собівартості (перемінна або повна) за принципом «собівартість плюс»; ціноутворення на основі договірних трансфертних цін, сформованих під впливом ринкової кон'юнктури та витрат на виробництво продукції.

Оптова ціна.

Основні принципи встановлення та застосування цін і тарифів та організація контролю за їх дотриманням відповідно до закону України «Про ціни і ціноутворення».

Державне регулювання цін і тарифів. Вільні ціни та тарифи, державні фіксовані й регульовані ціни та тарифи. Контрактні (зовнішньоторговельні) та договірні ціни. Групи цін за ознакою ступеня регулювання: тверді ціни; регульовані ціни; ринкові ціни.

Відповідальність за порушення державної дисципліни цін.

9.2 Функції ціни: вимірвальна, облікова, розподільна, соціальна, зовнішньоекономічна.

Поняття ціноутворення. Фактори, що впливають на формування ціни товару.

Методи ціноутворення. Суть витратного способу встановлення цін. Ринковий метод. Метод устанавлення ціни на основі документально зафіксованої вартості. Метод розрахунку ціни товару, виходячи з відомої ціни базового зразка. Метод визначення ціни об'єкта з урахуванням його прибутковості. Визначення ціни товару в ході аукціону. Конкурентний метод устанавлення ціни.

Література [3; 4; 5; 9; 15; 19]

Тема 10 Фінансово-економічні результати та ефективність виробництва

10.1 Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства. Завдання, на рішення яких спрямована фінансова діяльність підприємства.

Фінансови ресурси. Склад фінансових ресурсів. Внутрішні та зовнішні джерела формування фінансових ресурсів.

Формування доходу підприємства. Поняття звичайної діяльності. Доходи від звичайної діяльності. Операційна діяльність підприємства: основна діяльність; інша операційна діяльність. Доходи від операційної діяльності. Інша діяльність: дохід від участі в капіталі, фінансові та інші доходи.

Поняття надзвичайної діяльності. Доходи від надзвичайних подій.

10.2 Визначення фінансового результату діяльності підприємства. Порядок визначення фінансового результату від звичайної діяльності. Етапи обчислення прибутку: обчислення фінансового результату від операційної діяльності, фінансові результати з урахуванням фінансової та інвестиційної діяльності.

Визначення фінансового результату від операційної діяльності підприємства:

- обчислення чистого доходу (виторгу) від реалізації продукції, (товарів, робіт, послуг);
- визначення валового прибутку;
- обчислення прибутку (збитків) від операційної діяльності.

Послідовність здійснення розрахунків.

10.3 Формування та використання прибутку на підприємствах України. Поняття прибутку. Функції прибутку. Види прибутку: маржинальний прибуток, валовий прибуток, операційний прибуток, прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток підприємства.

Основні принципи розподілу прибутку. Напрямки використання прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства: фонди спеціального призначення (резервний фонд; фонд розвитку виробництва; фонд виплат засновникам або фонд виплати дивідендів акціонерам; фонд споживання); оплата штрафних санкцій; відрахування на благодійні заходи; погашення ці-

льового кредиту. Фактори, які впливають на прибуток підприємства.

10.4 Рентабельність ресурсів та продукції.

Показники рентабельності: рентабельність ресурсів (активів) підприємства за прибутком від звичайної діяльності; рентабельність ресурсів (активів) за чистим прибутком; рентабельність власного капіталу; рентабельність виробничих фондів; рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності.

10.5 Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Стійкий, нестійкий та кризовий фінансовий стан. Завдання фінансового аналізу. Основні етапи аналізу. Внутрішній та зовнішній аналіз.

Література [2; 3; 4; 5; 9; 13; 14; 15]

Тема 11 Економічна безпека та антикризова діяльність підприємства

11.1 Рівень економічної безпеки та кризовий стан підприємства. Поняття економічної безпеки фірми (підприємства, організації). Оцінка рівня економічної безпеки. Види неплатоспроможності (або рівня платоспроможності): поточна; критична; понадкритична. Визначення рівня платоспроможності. Наявність ознак неплатоспроможності.

11.2 Санація підприємств. Поняття санації та досудової санації. Типи санаційних заходів: фінансово-економічні; виробничо-технічні; організаційно-правові; соціального характеру. Процес організації санації підприємств.

11.3 Банкрутство і ліквідація підприємств. Суб'єкти банкрутства. Мета банкрутства. Справа про банкрутство. Процедури, які застосовуються після визнання підприємства банкрутом: реорганізаційні; ліквідаційні; мирові угоди.

Арбітражний керуючий. Його права та обов'язки.

Література [3; 9; 13; 15]

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема практичного заняття
1	Господарський кодекс України
2	Розрахунок показників використання основних фондів
3	Методи розрахунку амортизаційних відрахувань
4	Розрахунок показників використання оборотних фондів та фондів обігу. Визначення потреби в оборотних коштах
5	Визначення заробітної плати робітників підприємства
6	Визначення ефективності виробничих та фінансових інвестицій
7	Визначення заробітної плати працівників. Розрахунок фонду заробітної плати
8	Розрахунок рентабельності та оцінка фінансово-економічного стану підприємства.

ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема лабораторної роботи
1	Основні фонди підприємства. Розрахунок суми амортизації з метою визначення собівартості продукції
2	Розрахунок норм виробничих запасів на одиницю виробу та виробничу програму
3	Визначення технологічної потреби в ресурсах на одиницю виробу та на виробничу програму в натуральному та вартісному виразі
4	Визначення витрат праці по категоріям робітників на одиницю виробу та на виробничу програму
5	Розрахунок фонду оплати праці на одиницю виробу та на виробничу програму
6	Складання кошторису витрат за калькуляційними статтями
7	Складання зведеного кошторису витрат підприємства
8	Аналіз господарської діяльності підприємства

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

Метою самостійної роботи студента є засвоєння навчального матеріалу, який надається на лекційних заняттях, в рекомендованій навчально-методичній літературі, в науковій та періодичній літературі.

Ця мета повинна досягатися шляхом вивчення конспектів лекцій, користуванням науковою та періодичною фаховою літературою, підготовкою до практичних лабораторних та курсових робіт (м/у 18/11).

ЗАСОБИ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється на практичних заняттях шляхом перевірки засвоєння теоретичного матеріалу, оцінки виконання індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді семестрового іспиту, який передбачає оцінку засвоєння студентом навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань та курсової роботи.

Студент допускається до семестрового контролю після виконання всіх індивідуальних завдань.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Результати складання іспиту оцінюються оцінкою «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Оцінку «відмінно» одержує студент, який виявляє всебічні й глибокі знання матеріалу, вміє самостійно виконувати необхідні економічні розрахунки.

Оцінку «добре» заслуговує студент, який виявляє повне знання матеріалу, вміє самостійно виконувати необхідні економічні розрахунки.

Оцінку «задовільно» заслуговує студент, який виявляє знання програмного матеріалу, вміє під керівництвом викладача виконувати розрахунки.

Оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який виявляє пробіли в знанні основних положень програмного матеріалу, не вміє виконувати розрахунки, не використовує отримані знання при виконанні індивідуальних завдань та на практиці.

ПЕРЕЛІК ТЕСТІВ ДО 1 МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Згідно з Податковим кодексом України основні засоби та інші необоротні активи розподіляють (класифікують) по групам у кількості: а) 16; б) 4; в) 18.
2. Що представляє собою ліквідаційна вартість основних фондів?
 - а) вартість реалізації зношеного та знятого з виробництва обладнання; б) початкову вартість обладнання за відрахуванням вартості його спрацювання фактично нарахованого на готову продукцію за час його експлуатації; в) залишкову вартість основних виробничих фондів; г) вартість ліквідованого устаткування підприємства.
3. До основних фондів підприємства відносять:
 - а) будинки, спорудження, передатні пристрої, машини й устаткування т. ін.;
 - б) виробничі запаси, незавершене виробництво, напівфабрикати т. ін.;
 - в) промислову власність, інтелектуальну власність т. ін.;
 - г) засоби виробництва, предмети праці.
4. Рентабельність виробничих фондів визначається:
 - а) відношенням балансового прибутку до обсягу реалізованої продукції; б) відношенням прибутку від реалізації до виторгу від реалізації; в) відношенням балансового прибутку до середньої вартості майна підприємства; г) відношенням прибутку до середньої вартості основних фондів і матеріальних оборотних коштів.
5. Головне завдання підприємства полягає у:
 - а) задоволенні потреб ринку з метою одержання прибутку, достатнього для забезпечення високої конкурентоспроможності підприємства; б) ефективному використанні основних виробничих фондів та оборотних коштів; в) підвищенні продуктивності праці й ефективному використанні системи мотивації праці; г) підвищенні якості виготовлюваної продукції.
6. Втрата основними виробничими фондами первісної споживчої вартості у наслідок зношування, старіння – є:
 - а) економічний знос; б) фізичний знос; в) моральний знос.
7. Реально існуюча вартість основних фондів, ще не перенесена на вартість продукції, називається:
 - а) первісною; б) відновною; в) залишковою; г) ліквідаційною.
8. Основним документом, регулюючим діяльність підприємства є:
 - а) Господарський кодекс України; б) статут; в) ліцензія; г) патент.
9. Ознака, що лежить в основі поділу основних фондів на активну та пасивну частину, це:
 - а) цільове призначення; б) рівень дохідності; в) ступінь спрацьованості; г) характер участі у виробничих процесах.
10. Об'єднання підприємств різних галузей, які очолюють один або кілька банків та розпоряджаються капіталом є:
 - а) консорціум; б) фінансова група; в) картель; г) концерн; д) корпорація; е)

асоціація.

11. Який з наведених нижче показників не бере участі в розрахунках річної суми амортизаційних відрахувань?

а) норма амортизаційних відрахувань; б) вартість основних виробничих фондів на початок року; в) середньорічна вартість основних виробничих фондів.

12. До активної частини основних виробничих фондів відносяться:

а) машини, устаткування, передавальні пристрої; б) будівлі, споруди, інвентар; в) будівлі, споруди, незавершене виробництво, готова продукція; г) незавершене виробництво, машини, транспортні засоби.

13. Трудомісткість виробничої програми характеризує:

а) час, що витрачається на виробництво одиниці продукції; б) час на виробництво усієї продукції протягом року; в) витрати матеріалів та сировини на виробництво усієї продукції протягом року.

14. За метою та характером діяльності підприємства є:

а) приватні, державні, колективні, комунальні; б) комерційні, некомерційні; в) унітарні, корпоративні; г) малі, середні, великі; д) промислові, непромислові.

15. До форм простого відтворення основних фондів відносяться:

а) капітальний ремонт; б) нове будівництво й розширення діючих підприємств; в) реконструкція, технічне переоснащення, модернізація устаткування.

16. За формою власності майна підприємства є: а) приватні, державні, колективні, комунальні; б) комерційні, некомерційні; в) унітарні, корпоративні; г) малі, середні, великі; д) промислові, непромислові.

17. Розширене відтворення основних фондів не здійснюється у формі:

а) заміни застарілих елементів основних фондів; б) реконструкції підприємства; в) нового будівництва; г) модернізації основних фондів.

18. До якого виду виробничих запасів відноситься запас, створений на період від укладання договору або оплати рахунку постачальника до прибуття вантажу на склад підприємства:

а) поточного запасу; б) підготовчого запасу; в) страхового запасу; г) складського запасу.

19. Холдинг як специфічна організаційна форма об'єднання підприємницьких структур характеризується такою рисою:

а) здійснює загальну комерційну діяльність – регулювання збуту продукції; б) безпосередньо не займається виробничою діяльністю, фінансові кошти спрямовує на придбання контрольного пакета акцій інших суб'єктів підприємства; в) тимчасово об'єднує промисловий і банківський капітал для реалізації певної підприємницької ідеї; г) здійснює контроль за діяльністю дочірніх підприємств.

20. До якого виду виробничих запасів відноситься запас, створений на період, який дорівнює половині інтервалу між суміжними постачаннями матері-

альних ресурсів:

а) поточного запасу; б) підготовчого запасу; в) страхового запасу; г) складського запасу.

21. Найпростішою формою об'єднання підприємств є:

а) концерн; б) корпорація; в) асоціація; г) консорціум.

22. Яке з наведених нижче визначень розкриває зміст такого показника ефективності використання оборотних коштів як коефіцієнт оборотності обігових коштів?

а) відношення вартості реалізованої продукції до середніх залишків оборотних коштів у відповідному періоді; б) відношення середніх залишків оборотних коштів до вартості реалізованої продукції за відповідний період; в) відношення тривалості календарного періоду до кількості оборотів продукції.

23. Тимчасове статутне об'єднання промислового і/або банківського капіталу для досягнення загальної мети є:

а) консорціум; б) фінансова група; в) картель; г) концерн; д) корпорація; е) асоціація.

24. Показник рентабельності оборотних коштів обчислюється як відношення:

а) суми оборотних коштів до середньоспискової чисельності персоналу; б) прибутку підприємства до суми його оборотних коштів; в) суми оборотних коштів підприємства до суми прибутку за відповідний період; г) прибутку підприємства до суми його активів.

25. Підприємство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з моменту:

а) відкриття розрахункового рахунку в банку; б) укладення і підписання установчих документів; в) державної реєстрації; г) виготовлення власної печатки.

26. До складу оборотних фондів включають:

а) виробничі запаси, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів, витрати на придбання верстатів;

б) виробничі запаси, незавершене виробництво та напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів;

в) незавершене виробництво та напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів, витрати на інновації.

27. Біржа, на якій здійснюються операції купівлі-продажу цінних паперів, називається біржею:

а) праці; б) валютною; в) товарною; г) фондовою.

28. Яке з наведених нижче визначень розкриває зміст поняття витрат майбутніх періодів?

а) майбутні грошові витрати; б) кредиторська заборгованість; в) дебіторська заборгованість; г) грошові витрати, що мають місце у даному періоді часу, але відшкодовуються за рахунок собівартості продукції у наступному періоді.

29. Перепродаж товарів від свого імені за власний рахунок здійснює:
- а) комівояжер; б) дилер; в) дистриб'ютор; г) брокер.
30. Які з наведених елементів оборотних коштів відносяться до фондів обігу?
- а) грошові кошти підприємства; б) незавершене виробництво; в) витрати майбутніх періодів; г) виробничі запаси.
31. До функцій управління на підприємстві належать:
- а) інновація, інвестиція; б) організація, мотивація; в) комбінування; г) кооперування.
32. За місцем та роллю в процесі виробництва оборотні кошти поділяються на:
- а) власні, прирівнювані до власних і запозичені; б) нормовані й ненормовані; в) основні й оборотні; г) виробничі оборотні фонди та фонди обігу.
33. За принципом організації оборотні засоби поділяються так:
- а) власні та залучені; б) стійкі пасиви та активи; в) нормовані та ненормовані.
34. До ненормованих оборотних засобів належать:
- а) мастильні матеріали; б) запасні частини; в) готівка в касі підприємства;
35. Норматив оборотних засобів, який визначається множенням середньодобового споживання матеріалів на норму їх запасу в днях, називається нормативом оборотних засобів:
- а) у залишках готової продукції; б) у незавершеному виробництві; в) у витратах майбутніх періодів; г) у виробничих запасах.
36. Способи впливу на окремих працівників і трудовий колектив загалом, що необхідні для досягнення цілей підприємства, називаються:
- а) методами управління; б) чинниками продуктивності праці; в) результатами організації праці; г) плануванням діяльності трудового колективу.
37. Розпізнайте наведену нижче характеристику методу нарахування амортизації. За цим методом річна сума амортизації визначається множенням залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації на річну норму амортизації, яка обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідної вартості об'єкта на його первинну вартість.
- а) прямолінійний метод; б) методу зменшення залишкової вартості основних засобів; в) методу прискореного зменшення залишкової вартості основних засобів; г) кумулятивного методу; д) виробничого методу.
38. Оборотні кошти переносять свою вартість на готову продукцію:
- а) цілком, відразу; б) частинами в міру зношування; в) не переносять взагалі.
39. Статутне об'єднання підприємств, коли інтегруються підприємства різних галузей економіки (транспорт, торгівля, промисловість, банки і т. д.) є:
- а) консорціум; б) фінансова група; в) картель; г) концерн; д) корпорація; е) асоціація.

40. Ефективність використання оборотних коштів характеризують:

а) прибуток, рентабельність виробництва; б) фондівіддача продукції; в) коефіцієнт оборотності, середня тривалість одного обороту; г) фондомісткість продукції; д) фондоозброєність праці.

41. Які з наведених нижче показників характеризують ефективність використання основних виробничих фондів?

а) рентабельність виробництва, прибуток; б) фондівіддача, фондомісткість, фондоозброєність праці; в) виручка від реалізації, собівартість продукції; г) продуктивність праці, трудомісткість.

42. Яка ознака лежить в основі поділу основних фондів на активну та пасивну частину?

а) паспортна продуктивність обладнання; б) цільове призначення основних виробничих фондів; в) ступінь спрацювання; г) характер участі у виробничих процесах.

43. До якого виду виробничих запасів відноситься запас, створений на період відхилення фактичних строків постачання від передбачених договором:

а) поточного запасу; б) підготовчого запасу; в) страхового запасу; г) складського запасу.

44. Вартість на момент введення основних фондів в дію, враховуючи витрати на їх придбання і монтажні роботи, тобто фактична вартість основних фондів на момент їх придбання чи введення в експлуатацію є:

а) залишковою вартістю основних виробничих фондів; б) ліквідаційною вартістю основних виробничих фондів; в) первісною вартістю основних виробничих фондів; г) відновлюваною вартістю основних виробничих фондів.

ПЕРЕЛІК ТЕСТІВ ДО 2 МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Промислово-виробничий персонал підприємства – це: а) сукупність всіх постійних працівників підприємства;

б) працівники основних, допоміжних та обслуговуючих виробництв; в) працівники основних, допоміжних та обслуговуючих виробництв, науково-дослідних, управлінських підрозділів і лабораторій, складів, охорони, зайнятих основною діяльністю; г) всі відповіді характеризують категорію промислово-виробничого персоналу.

2. Фінансовими називаються інвестиції, які: а) фінансуються за рахунок фінансових коштів підприємства; б) спрямовані на вдосконалення активної частини основних фондів підприємства; в) використовуються для придбання цінних паперів; г) вкладаються в нематеріальні активи підприємства.

3. Визначте, які працівники відносяться до непромислового персоналу? а) робітники житлового господарства; б) інженерно-технічні працівники механічного цеху; в) інженерно-технічні працівники заводууправління;

4. Дисконтна ставка характеризує: а) величину річного процента плати за кредит комерційному банку; б) рівень інфляції в розрахунковому році; в) середній процент росту суми дивідендів; г) норму прибутку на вкладені інвестиції.
5. Визначте, які працівники відносяться до промислового персоналу? а) робітники житлового господарства; б) інженерно-технічні працівники механічного цеху; в) прибиральниці їдальні; г) медсестра поліклініки; д) працівники дитсадків і ясел.
6. Період окупності інвестицій характеризує: а) ступінь покриття поточних зобов'язань за рахунок поточних активів; б) рівень дохідності інвестицій; в) термін, за який інвестиції повністю окупаються; г) правильні відповіді «а», «в»; д) усі відповіді неправильні.
7. Яке з наведених тверджень є вірним? а) явочна чисельність персоналу менша, ніж спискова; б) явочна чисельність персоналу більша, ніж спискова; в) вірними можна вважати всі наведені твердження залежно від ситуації.
8. Інвестиційний проект є економічно ефективним, якщо індекс дохідності інвестицій: а) дорівнює 0; б) більш 0, але менш 1; в) дорівнює 1; г) більш 1.
9. Назвіть прямий метод розрахунку чисельності: а) за трудомісткістю виготовлення продукції; б) методи екстраполяції; в) експертний метод; г) метод коригування базової чисельності; д) метод комп'ютерного моделювання.
10. Постійний процес створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва й кінцевої продукції з використанням досягнень науки називається: а) інновацією; б) науково-технічним прогресом; в) науково-технічною революцією; г) організаційним прогресом.
11. Доберіть вірну відповідь щодо визначення змісту показника: відношення середнього тарифного розряду груп робітників до середнього тарифного розряду виконуваних ними робіт.
а) стабільність персоналу; б) плинність персоналу; в) рівень дисципліни; г) відповідність кваліфікації робітників рівню складності виконуваних ними робіт.
12. Результатом інноваційних процесів є: а) інвестиції; б) нововведення; в) новини; г) інвенція.
13. Доберіть вірну відповідь щодо визначення змісту показника: відношення кількості неявок на роботу до загального відпрацьованого робітниками підприємства часу: а) стабільність персоналу; б) плинність персоналу; в) рівень дисципліни; г) відповідність кваліфікації робітників рівню складності виконуваних ними робіт.
14. З урахуванням яких показників встановлюється розмір мінімальної заробітної плати в Україні? а) вартісної величини мінімального споживчого бюджету; б) загального рівня середньої заробітної плати; в) продуктивності праці, рівня зайнятості та інших економічних умов; г) з урахуванням всіх вказаних показників
15. Доберіть вірну відповідь щодо визначення змісту показника: відношення

загальної суми років роботи всього персоналу підприємства до середньоспискової чисельності працюючих: а) стабільність персоналу; б) плинність персоналу; в) рівень дисципліни; г) відповідність кваліфікації робітників рівню складності виконуваних ними робіт;

16. Про який елемент тарифної системи оплати праці йдеться, якщо він є величиною, яка визначає розмір заробітку за годину, день або місяць роботи? а) тарифна сітка; б) тарифна ставка; в) схема посадових окладів; г) тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідник).

17. Доберіть вірну відповідь щодо визначення змісту показника: відношення кількості працівників, звільнених з неповажних причин, до середньоспискової чисельності персоналу: а) стабільність персоналу; б) плинність персоналу; в) рівень дисципліни; г) відповідність кваліфікації робітників рівню складності виконуваних ними робіт;

18. В чому полягає призначення тарифної сітки? а) визначає абсолютний розмір оплати простої праці за одиницю часу;

б) встановлює диференціацію в оплаті праці з урахуванням розряду праці та галузевої приналежності підприємства.

19. Про яку категорію промислово-виробничого персоналу йдеться якщо до неї відносяться працівники, які здійснюють підготовку й оформлення документів, виконують адміністративно-господарську, обліково-бухгалтерську фінансову, статистичну, інші функції обслуговування? а) робітники; б) керівники; в) молодший обслуговуючий персонал; г) фахівці (інженерно-технічні працівники); д) службовці.

20. Система оплати праці, яка полягає в тому, що працівнику, крім тарифної заробітної плати нараховується премія за виконання (чи перевиконання) певних кількісних і якісних показників, називається: а) прямою відрядною; б) відрядно-преміальною; в) відрядно-прогресивною; г) погодинно-преміальною; д) погодинно-прогресивною.

21. Згідно з законодавством України справа про банкрутство збуджується за наявністю яких ознак неспроможності боржника: а) неплатоспроможність; б) збитковість; в) прибутковість.

22. Відносним показником ефективності роботи підприємства є: а) прибуток; б) рентабельність; в) ефективність виробництва; г) собівартість продукції.

23. Трудові ресурси – це: а) сукупність постійних і тимчасових працівників, які отримали необхідну професійну підготовку; б) люди, які вже працюють або будуть залучені до праці в майбутньому; в) промислово-виробничий персонал; г) явочна чисельність працівників.

24. Сума грошей, яку нараховано працівнику та яку він одержав за виконану роботу, називається заробітною платою:

а) реальною; б) номінальною; в) мінімальною; г) розрахунковою.

25. Спеціалістами вищої кваліфікації називають працівників: а) що досягли певного працездатного віку; б) що мають наукові ступені та звання; в) із се-

- редньою освітою та великим практичним досвідом роботи; г) із вищою спеціальною освітою та великим практичним досвідом роботи.
26. Зміну в рівні реальної заробітної плати можна визначити, порівнюючи зміни в рівні номінальної заробітної плати зі змінами в: а) рівні цін на товари та послуги; б) нормі прибутку; в) ставках оподаткування; г) продуктивності праці.
27. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань і практичних навичок, називається:
а) категорією; б) кваліфікацією; в) спеціальністю; г) професією.
28. Основна заробітна плата – це: а) будь-який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами; б) встановлений державою розмір заробітної плати, нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу; в) будь-який заробіток, що за трудовим договором виплачується працівникові за виконану роботу та надані послуги; г) заробіток у вигляді винагород, інших заохочувальних і компенсаційних виплат.
29. Поняття «продуктивність праці» включає: а) витрати суспільне необхідної праці на виробництво одиниці продукції; б) витрати живої праці на виробництво одиниці продукції; в) продуктивна сила праці, тобто здатність за одиницю робочого часу створювати певну споживчу вартість; г) міра кількості витраченої праці.
30. Встановлена на підприємстві вартість виготовлення одиниці продукції (надання послуги) називається: а) розцінкою; б) тарифним коефіцієнтом; в) тарифною ставкою; г) розрядом виконуваної роботи.
31. Складова частина потенціалу підприємства, здатна приносити економічну користь протягом відносно тривалого періоду, для якої характерні відсутність матеріальної основи та невизначеність розмірів майбутнього прибутку від її використання:
а) промислова власність; б) інтелектуальна власність; в) нематеріальні ресурси; г) нематеріальні активи.
32. Трудомісткість виробничої програми характеризує: а) час, що витрачається на виробництво одиниці продукції; б) час на виробництво усієї продукції протягом року; в) витрати матеріалів та сировини на виробництво усієї продукції протягом року.
33. Яке з наведених нижче визначень розкриває зміст нематеріальних активів? а) патенти, авторські права, права на об'єкти промислової власності, права на користування землею тощо; б) промислова власність, інтелектуальна власність; в) винаходи, промислові зразки, товарні знаки, інформаційна діяльність, програмне забезпечення тощо.
34. Показник, який характеризує, на скільки відсотків змінюється продуктивність праці в плановому періоді порівняно з базовим періодом, називається: а) індексом зростання продуктивності праці; б) відсотком зростання продуктивності праці; в) абсолютним приростом продуктивності праці; г) темпом

зростання продуктивності праці; д) правильної відповіді немає.

35. Дозвіл на використання нематеріального ресурсу протягом певного часу за обумовлену винагороду називають:

а) авторським правом; б) ліцензією; в) патентом; г) суміжним правом.

36. До собівартості продукції відносять: а) поточні витрати на виробництво; б) капітальні витрати; в) витрати підприємства на виробництво й реалізацію продукції; г) витрати на сировину, матеріали й заробітну плату працівників.

37. Виданий державним органом документ, який підтверджує право його власника на відповідний об'єкт промислової власності: а) суміжне право; б) ліцензія; в) патент; г) авторське право; д) свідоцтво на винахід.

38. До складу елемента «Матеріальні витрати» не включається: а) вартість сировини й основних матеріалів; б) вартість купованих напівфабрикатів та комплектуючих виробів; в) вартість палива й енергії; г) вартість будівельних матеріалів; д) вартість запасних частин; е) зворотні відходи.

39. Які з нижченаведених нематеріальних ресурсів не є об'єктами промислової власності: а) товарні знаки та товарні марки; б) винаходи; в) раціоналізаторські пропозиції; г) промислові зразки.

40. Класифікація витрат за економічними елементами призначена: а) для встановлення ціни на продукцію; б) для складання кошторису витрат на виробництво; в) для розрахунку собівартості одиниці продукції; г) для обчислення витрат на сировину.

41. Для визначення патентоспроможності винаходу в Україні використовують такі критерії: а) новизна та практична корисність; б) новизна, певна технічна ознака та практична корисність; в) новизна, винахідницький рівень і промислова придатність; г) новизна, оригінальність і промислова придатність.

42. До змінних витрат відносять: а) арендна плата за приміщення; б) амортизаційні відрахування, в) заробітна плата виробничого персоналу г) адміністративні й управлінські витрати.

43. До інвестиційної діяльності підприємства належить: а) нарахування заробітної плати працівникам підприємства; б) погашення виданих підприємством векселів; в) придбання цінних паперів фондового ринку; г) утримання адміністративно-управлінського персоналу підприємства.

44. До змінних витрат відносять: а) матеріальні витрати; б) арендна плата за приміщення; в) амортизаційні відрахування, г) адміністративні й управлінські витрати.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Поняття підприємства, фірми. Їхні відмітні риси. Напрямок діяльності підприємства.
2. Реєстрація, реорганізація і ліквідація підприємства.
3. Правові основи функціонування підприємства. Установчі документи суб'єкта господарювання.
4. Класифікація підприємств (фірм). Їхня стисла характеристика.
5. Добровільні та інституціональні об'єднання підприємств (організацій).
6. Ринкове середовище господарювання підприємств і організацій. Структура, інфраструктура ринку. Типи ринків.
7. Підприємництво як сучасна форма господарювання. Види підприємництва. Законодавчі акти, що регламентують підприємницьку діяльність.
8. Сутність і функції процесу управління.
9. Методи управління діяльністю підприємств. Функціональні підсистеми управління.
10. Організаційні структури управління підприємствами різноманітних форм власності.
11. Економічна сутність, поняття, структура виробничих фондів підприємства.
12. Поняття основних фондів. Показники структури основних фондів.
13. Облік та оцінка основних фондів підприємства.
14. Класифікація і структура основних фондів.
15. Знос, амортизація і відтворення основних фондів.
16. Методи амортизації основних фондів у податковому та бухгалтерському обліку.
17. Поняття виробничої потужності підприємства. Пропускна здатність.
18. Розрахунок балансу завантаження по групах однотипного устаткування. Коефіцієнт змінності.
19. Основні показники використання основних фондів.
20. Загальна характеристика, структура, класифікація оборотних коштів підприємства.
21. Загальна характеристика, структура, склад фондів обігу підприємства.
22. Загальна характеристика, структура, склад оборотних фондів підприємства.
23. Нормування оборотних коштів підприємства. Поняття норми і нормативу оборотних коштів. Етапи визначення потреби в оборотних коштах.
24. Нормування оборотних коштів у виробничих запасах.
25. Нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві і витратах майбутніх періодів.
26. Поняття оборотних коштів. Показники ефективності використання оборотних коштів.

27. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства та інших суб'єктів господарювання.
28. Визначення чисельності окремих категорій працівників, розрахунок бюджету робочого часу.
29. Продуктивність праці та методи її виміру.
30. Сучасна система управління персоналом. Її функціональні підсистеми. Зовнішні та внутрішні джерела набору кадрів.
31. Показники стабільності та складу персоналу.
32. Поняття нематеріальних ресурсів та інтелектуальної власності. Склад об'єктів інтелектуальної власності.
33. Поняття нематеріальних активів. Франчайзинг.
34. Поняття, склад і структура інвестицій.
35. Визначення необхідного обсягу та джерел фінансування виробничих інвестицій.
36. Характеристика капітальних вкладень підприємства.
37. Сутнісна характеристика фінансових інвестицій (цінних паперів).
38. Оцінка ефективності виробничих інвестицій.
39. Оцінка ефективності фінансових інвестицій.
40. Загальна характеристика інноваційних процесів. Технічні та організаційні нововведення.
41. Оцінка ефективності технічних і організаційних нововведень.
42. Оплата праці: сутність, функції, державна політика.
43. Організація оплати праці. Основні елементи тарифної системи.
44. Розрахунок середнього розряду робітників та середнього тарифного коефіцієнту.
45. Застосовувані форми та системи оплати праці робітників.
46. Доплата та надбавки до заробітної плати.
47. Планування фонду оплати праці на підприємстві.
48. Поточні витрати на виробництво виробів (послуг), їх класифікація та структура.
49. Калькулювання собівартості окремих виробів.
50. Кошторис витрат виробництва й собівартість товарної продукції.
51. Шляхи зниження собівартості продукції.
52. Ціна на продукцію (послуги): сутнісна характеристика, види.
53. Функції і методи встановлення та регулювання ціни на продукцію.
54. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації). Склад та джерела формування фінансових ресурсів.
55. Формування доходу підприємств.
56. Визначення фінансового результату діяльності підприємств.
57. Формування та використання прибутку на підприємствах України.
58. Показники рентабельності.
59. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства.
60. Поняття економічної безпеки. Оцінка рівня економічної безпеки.

61. Поняття санації підприємств. Процес організації санації підприємств.

62. Визнання підприємства банкрутом. Справа про банкрутство. Ліквідація підприємств.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. / І. М. Бойчик. – К.: Атіка, 2007. – 528 с.
2. Бондар Н. М. Економіка підприємства: навч. посіб. / Н. М. Бондар. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 400 с.
3. Волков О. И. Экономика предприятия: курс лекций / О. И. Волков, В. К. Скляренко. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 280 с.
4. Гетьман О. О. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
5. Економіка підприємств: підруч. / Ф. В. Горбонос, Г. В. Черевко, Н. Ф. Павленчик, А. О. Павленчик. – К.: Знання, 2010. – 463 с.
6. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
7. Економіка підприємства (в питаннях і відповідях). Навчальний посібник / І. І.Цигилик, Я. Р.Бибик, М. Я.Ємбрик та ін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 168 с.
8. Зоріна В.Н. Формування та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) в галузях народного господарства: навчальний посібник / В. Н. Зоріна. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 240 с.
9. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ навч. закл.] / О. С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
10. Продиус Ю. И. Экономика предприятия: учебное пособие / Ю. И. Продиус. – Х.: ООО «Одиссей», 2004. – 416 с.
11. Семенов Г. А. Економіка підприємства: Навчальний посібник: Вид. 2-ге, перероб. та доп. / Г. А. Семенов, М. О. Пайкова, А. Г. Семенов. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
12. Управление персоналом: учеб. пособие / Н. П. Беяцкий, С. Е. Велесько, П. Ройш. – Мн.: ИП «Экоперспектива», 2000. – 320 с.
13. Шваб Л. І. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 4-е вид. / Л. І. Шваб. – К.: Каравела, 2007. – 584 с.
14. Экономика предприятия: учебник для вузов / под ред. проф. В. Я. Горфинкеля, проф. В. А. Швандара. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 718 с.
15. Экономика предприятия: учебное пособие / под общ. ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 632 с.

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ

16. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144.
17. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – ст. 112 (зі змінами та доповненнями).
18. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 3.12.1990 р. № 507-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 52. – ст. 650 (зі змінами та доповненнями).
19. Указ Президента України «Про державну підтримку малого підприємства» від 12 травня 1998 року № 456/98 зі змінами та доповн.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

20. Балабанов И. Т. Финансовый анализ и планирование хозяйственного субъекта. – 2-е изд. доп. / И. Т. Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 208 с.
21. Березин О. В. Економіка підприємства: практикум: навч. посіб. / О. В. Березін, Н. В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 254с.
22. Бланк И. А. Управление прибылью. / И. А. Бланк. – К.: Ника-центр, 1998. – 544 с.
23. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова. – К.: ВНЕУ, 2001. – 103 с.
24. Економіка та організація виробництва: підручник / за ред. В. Г. Герасимчука, А. Е. Розенплентера. – К.: Знання, 2007. – 678 с.
25. Економіка підприємства: збірник практичних задач і конкретних ситуацій: навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 1999. – 328 с.
26. Зайцев Н.Л. Экономика организации. / Н. Л. Зайцев. – М.: Экзамен, 2000. – 768 с.
27. Экономика предприятия (фирмы): практикум / под ред. проф. В.Я.Позднякова, доц. В. М. Прудникова. – 2-е изд. – М.:ИНФРА - М,2008. – 319 с.

ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Полуянова Олена Іванівна

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”
ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МЕНЕДЖМЕНТ
ОРГАНІЗАЦІЙ» - 6.030601 ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ**

Підписано до друку 20 р. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. Зам. №

Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Автомобільно-дорожній інститут
84646, м. Горлівка, вул. Кірова, 51

Редакційно-видавничий відділ

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2982 від 21.09.2007 р.